

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kiili, Johanna

Title: Lapset ja aikuiset vallankäyttäjinä tutkimustoiminnassa

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Sosnet – Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, 2022

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kiili, J. (2022, 15.2.2022). Lapset ja aikuiset vallankäyttäjinä tutkimustoiminnassa. Sosiaalityön tiedeblogi – tutkitusti sosiaalityöstä.

<https://sosiaalityontiedeblogi.home.blog/2022/02/15/lapset-ja-aikuiset-vallankayttajina-tutkimustoiminnassa/>

Lapset ja aikuiset vallankäyttäjinä tutkimustoiminnassa

📁 Uncategorized 15/02/2022

Johanna Kiili, Yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto

Lasten osallistuminen on lapsi- ja perhesosiaalityön ydinteema. Aihe on ollut esillä tutkimus- ja kehittämishankkeissa ja ammatillisessa toiminnassa muutamia vuosikymmeniä. Tässä blogikirjoituksessa lähestyn aihetta tutkijan näkökulmasta keskittyen lasten tutkimusosallistumiseen. Olen työskennellyt lasten kanssa erilaisissa tutkimus- ja kehittämishankkeissa vuosituhannen vaihteesta alkaen. Vaikka kokemusta on kertynyt, huomaan edelleen tarvetta pohtia tutkimuksen teon peruskysymyksiä, kuten tutkijan ja tutkittavan välistä suhdetta.

Riippumatta siitä ketä tutkitaan, tutkijat yleensä asettavat tutkimukselle tavoitteen, miettivät aineistonkeruun ja tekevät analyysin. Näin myös silloin, kun tutkimus kohdistuu lapsiin. Tätä perusasetelmaa on mahdollista avata yhteistutkijuuden suuntaan, sillä tutkimusta voi tehdä lasten kanssa, ei ”vain” lapsista. Tällöin lapset ovat mukana määrittämässä tutkimuksen tavoitteita, tutkimuskysymyksiä, aineiston keruun tapoja ja/tai analyysia sekä raportointia [1]. On tosin huomattu, että tutkijat hanakasti nimeävät tutkimushankkeensa esimerkiksi lapsilähtöisiksi tai osallistaviksi, vaikka lasten pääasiallinen tehtävä on tuottaa tietoa tutkijoiden tarpeisiin, ei niinkään vaikuttaa tutkimusasetelmiin tai aineiston analyysiin [2, 3, 4].

Lapsuudentutkimuksessa on toistuvasti pohdittu aikuisten portinvartijuutta. Tutkimus lapsista tai lasten kanssa edellyttää moninaisia lupia ja suostumuksia aikuisilta (huoltajilta, ammattilaisilta, organisaatioilta), ja suostumuksen kysyminen lapsilta on usein viimesijainen vaihe. Suostumus on myös prosessi, sillä tutkittavalla on oikeus vetäytyä tutkimuksesta niin halutessaan [5, 6, 9]. Lasten kohdalla saattaa jäädä epäselväksi, onko lapsi voinut itse päättää osallistumisestaan vai onko päätös tehty aikuisten toimesta. Lisäksi usein huoltaja ja/tai ammattilainen tekee arvion siitä, onko lapsi ylipäätään kykenevä osallistumaan tutkimukseen. Aikuisten portinvartijuutta, lasten mahdollisuuksia vaikuttaa tutkimuksen tekoon ja yhteistutkijuutta olen analysoinut ja pohtinut useissa teksteissä yhdessä kollegoideni kanssa. [7, 8, 9, 10]. Näiden tekstien perusteella voi todeta, että lasten asemaa tutkimuksen teossa on syytä tarkastella kriittisesti. Kriittinen tarkastelu voi havahduttaa tutkijan pohtimaan ilmiöitä, joita ei ole aiemmin sanallistanut.

Työskentelen parhaillaan LATU-tutkimushankkeessa 7-18-vuotiaiden lasten ja nuorten kanssa (Lapsen tukena – tukihenkilö- ja tukiperhe-toiminta lapsi- ja perhesosiaalisuudessa). Tämä työskentely herätti esiin pohdinnat riippuvaisuudesta. Riippuvaisuus on ollut toistuvasti läsnä omalla tutkijaurallani. Riippuvaisuus kilpistyy huomioon, johon havahduin jälleen: tutkittavien lasten kohtaamista jännitän aina, tutkittavien aikuisten kohtaamista tuskin koskaan. Miksi? Jännitys liittyy pelkoon tutkimuksen epäonnistumisesta, koska tutkittavista, tässä tapauksessa lapsista, on riippuvainen. Ihmistieteellistä tutkimusta ei ole ilman tutkittavia. Tällainen perustavanlaatuinen riippuvaisuus alaikäisistä lapsista ei ole aikuiselle tavallinen olotila, sillä yleensä asetelma on toisin, sukupolvien suhteissa lapset ovat pääsääntöisesti riippuvaisia aikuisista.

Lapset saattavat vetäytyä, vaikka ovat tutkimussuostumuksensa antaneet. Tai päättävät, että tähän asiaan en sano mitään, en edes kohteliaisuuttani. Riippuvaisuus lapsista leimaa tutkijan toimintaa kokonaisvaltaisesti. En voi tehdä tutkimusta lapsista tai lasten kanssa, jos he kieltäytyvät yhteistyöstä. Lapsista on olennaisesti riippuvainen ja suhteessa tutkijaan lapsella on erityistä valtaa. Lapset eivät välttämättä hahmota omaa valta-asemaansa siinä merkityksessä, mikä sillä on tutkijalle. Sukupolvien suhteissa he eivät ole tällaiseen asetelmaan tottuneet. Riippuvaisuus on kuitenkin olemassa, vaikka moni asia on aikuisen vallassa. Toistuvasti onkin tarpeen kysyä: kuka päättää? Usein sen tekee tutkija tai joku muu aikuinen. Ei toki kaikesta, mutta paljon, kuten tutkimuksen päätavoitteesta, tutkimusasetelmista ja aikatauluista sekä rahoituksesta. Silti sukupolvisuhteilla on väliä: lapset olettavat ja me oletamme, että aikuiset ohjaavat tilannetta. Ja koska olemme koulutuksen saaneita tutkijoita, on vastuu meillä. Tämä ei kuitenkaan poista sitä, että olemme riippuvaisia toisistamme. Me tutkijoina olemme riippuvaisia lapsista, jos tavoitteena on tehdä tutkimusta lapsista tai lasten kanssa.

Tutkijoina olemme vallankäyttäjiä suhteessa lapsiin, mutta myös lapset käyttävät valtaa päättäessään onko jokin kiinnostavaa vai ei, ja millä ehdoilla [11]. Lapsilla on tähän ehdoton oikeus ja eettinen suoja, ja se on tutkijan näkökulmasta jännittävää. LATU-hankkeen työpajoihin osallistuneet lapset esimerkiksi ilmoittivat olevansa nälkäisiä ja puhuvansa vasta välipalan jälkeen. Työpajoissa lapset arvioivat kansainvälisissä tutkimuksissa käytettyjä, lapsille suunnattuja kysymyksiä. Arviointia tehtiin tarroilla. Tutkijat ehdottivat 'ääni (tarra) per tärkeä kysymys' -metodia, mutta lapset päättivät toimia toisin. He esimerkiksi antoivat useita ääniä (tarroja) yksittäisille kysymyksille, joiden arvioivat olevan erityisen tärkeitä.

Lasten kanssa työskentelyssä olen huomannut kiirehtiväni, sillä pelkään lasten kyllästyvän. Tällöin oma ajattelu kapeutuu. Aikuisia tutkittaessa harvemmin koen kiirettä tai mietin tutkittavien jaksamista. Vasta litterointeja tai muistiinpanoja lukiessa hahmottuu ohitetut tilaisuudet mielenkiintoisiin keskusteluihin. Lasten kanssa työskentelyä on kuvattu myös sotkuisena (messy) prosessina [11], joka vaatii tutkijalta joustavaa asennetta sekä jatkuvaa kriittistä reflektiota. Kaikilla tutkimuksen osapuolilla on valtaa, mutta miten valtaa käytetään, on ratkaisevaa. Tutkija saattaa ajatella antavansa lapsille äänen, kun he osallistuvat tutkimukseen. Lapsilla kuitenkin on ääni, sitä ei tarvitse heille antaa. Kyse on pikemminkin siitä, miten lapset ääntään käyttävät ja onko tutkija valmis kuuntelemaan sitä. [12.] Esimerkiksi etukäteissuunnitelmat, -oletukset ja aikataulut eivät välttämättä päde, eikä niihin voi tarrautua tiukasti [11, 12]. Tämä on asia jota edelleen opettelen. Vaikka olen tehnyt tutkimusta jo kaksi vuosikymmentä, ei tutkimussuhteita lapsiin voi koskaan olettaa samanlaisiksi keskenään. Siksi tutkijan on tärkeä hahmottaa riippuvaisuuksien kulkevan moneen suuntaan sukupolvien suhteissa, ja sallia itselleen tilaa olla tyynen riippuvainen toisista, myös lapsista.

[1] Christensen P. & James A. (eds.) (2017) *Research with children. Perspectives and Practices Third Edition*. Routledge.

[2] Raanaas, R.K., Bjøntegaard, H.Ø. & Shaw, L. A (2020) Scoping Review of Participatory Action Research to Promote Mental Health and Resilience in Youth and Adolescents. *Adolescent Res Rev* 5, 137–152. <https://doi.org/10.1007/s40894-018-0097-0> (<https://doi.org/10.1007/s40894-018-0097-0>).

[3] Daria P. Shamrova, Cristy E. Cummings (2017) Participatory action research (PAR) with children and youth: An integrative review of methodology and PAR outcomes for participants, organizations, and communities, *Children and Youth Services Review*, Volume 81, 2017, Pages 400-412, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.08.022> (<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.08.022>).

- [4] van Bijleveld GG, de Vetten M, Dedding CW. Co-creating participation tools with children within child protection services: What lessons we can learn from the children. *Action Research*. 2021;19(4):693-709. <https://doi.org/10.1177/1476750319899715> (<https://doi.org/10.1177%2F1476750319899715>)
- [5] Powell, M.A. & A. Graham & J. Truscott. (2016) Ethical research involving children: facilitating reflexive engagement. *Qualitative Research Journal* 16(2): 197-208. <https://doi.org/10.1108/QRJ-07-2015-0056> (<https://doi.org/10.1108/QRJ-07-2015-0056>)
- [6] Willumsen, E., J. V. Hugaas and I. Studsrød (2014) The child as co-researcher – moral and epistemological issues in childhood research. *Ethics and Social Welfare* 8 (4): 332–349. doi: [10.1080/17496535.2014.894108](https://doi.org/10.1080/17496535.2014.894108) (<https://doi.org/10.1080/17496535.2014.894108>)
- [7] Kiili, J. & Moilanen, J. & Larkins, C. (2021) Child-researcher relationships in child protection research: an integrative review. *European Journal of Social Work*, Early online. <https://doi.org/10.1080/13691457.2021.2016648> (<https://doi.org/10.1080/13691457.2021.2016648>)
- [8] Kiili, J. & Moilanen, J. (2019) Lapset kansainvälisissä lastensuojelututkimuksissa: tutkimuseettinen näkökulma. Teoksessa N. Rutanen, & K. Vehkalahti (toim.), *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen: Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II* (pp. 35-57). Nuorisotutkimusverkosto; Nuorisotutkimusseura ry. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja, 218.
- [9] Kiili, J. & Moilanen, J. (2019) Participation as a methodological and ethical issue in child protection research. *Journal of Children's Services*, 14(3), 143-161. <https://doi.org/10.1108/JCS-02-2019-0009> (<https://doi.org/10.1108/JCS-02-2019-0009>)
- [10] Kiili, J. & Itäpuisto, M. & Moilanen, J. & Svenlin, A.R. & Malinen, K. (2021) Professionals' views on children's service user involvement. *Journal of Children's Services*, 16(2), 145-158. <https://doi.org/10.1108/jcs-10-2020-0069> (<https://doi.org/10.1108/jcs-10-2020-0069>)
- [11] Canosa A. & Graham A. & Wilson E. (2018) Reflexivity and ethical mindfulness in participatory research with children: What does it really look like? *Childhood*, 25(3):400-415. doi:[10.1177/0907568218769342](https://doi.org/10.1177/0907568218769342) (<https://doi.org/10.1177/0907568218769342>)
- [12] Bradbury-Jones, C. & Isham, L. & Taylor, J. (2018) The complexities and contradictions in participatory research with vulnerable children and young people: A qualitative systematic review. *Social Science & Medicine*, Volume 215: 80-91, <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.08.038> (<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.08.038>).

Kuva: Anu-Riina Svenlin

Avainsanat::

lasten osallistuminen,
sosiaalityön tutkimus,
tiedeblogi,
tutkimus lasten kanssa

[WordPress.com](https://www.wordpress.com). Teeman Independent Publisher 2 on tehnyt [Raam Dev](#).